

# ОГЛЯД ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДОВГОСТРОКОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ ЛЮДЕЙ У МІСЦЯХ ТИМЧАСОВОГО ПРОЖИВАННЯ

ТРАВЕНЬ 2024 | **УКРАЇНА**



# ЗМІСТ

Контекст .....	3
Рамка звіту .....	4
Резюме.....	5
Джерела даних REACH .....	8
<b>Огляд становища мешканців МТП .....</b>	<b>9</b>
Історія переміщення та наміри щодо переміщення .....	9
Демографічні характеристики .....	9
<b>Розділ 1: Доступ до працевлаштування, засобів до існування та стабільних доходів.....</b>	<b>10</b>
Доступ до працевлаштування .....	10
Джерела та рівень доходів.....	12
Рекомендації - Працевлаштування .....	13
<b>Розділ 2: Альтернативні варіанти житла .....</b>	<b>15</b>
Рекомендації - Житло .....	16
<b>Розділ 3: Соціальна згуртованість .....</b>	<b>18</b>
Рекомендації - Соціальна згуртованість .....	19
<b>Розділ 4: Постанова № 930, мінімальні стандарти та перспективи .....</b>	<b>21</b>
Відповідність мінімальним стандартам .....	21
Доступ до основних послуг .....	23
Рекомендації - Постанова № 930 та перспективи .....	25

## КОНТЕКСТ

Через два роки після повномасштабного вторгнення Росії в Україну близько 3,7 млн людей залишаються внутрішньо переміщеними.<sup>1</sup> Із них приблизно 109 тисяч проживають у понад 2600 місцях тимчасового проживання (МТП) по всій країні.<sup>2</sup> МТП, які на початку були створені як варіант тимчасового притулку для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), приймають переміщених людей тривалий час. За даними станом на грудень 2023 року частина мешканців у 79% МТП проживала щонайменше рік.<sup>3</sup>

МТП в Україні варто розглядати в якості крайнього рішення для проживання ВПО, оскільки вони не створюють реальних передумов для довгострокових рішень. Дійсно, мешканці МТП часто живуть в неналежних умовах через брак житлового простору, недостатнє облаштування душових/ванних кімнат і місць для приготування їжі та через відсутність гарантій проживання. Деякі ВПО значною мірою покладаються на гуманітарну допомогу та соціальні виплати і можуть бути більш вразливими до впливу нових рішень, включно зі зменшеними обсягами фінансування гуманітарного реагування у західних та центральних регіонах, а також більш жорсткими критеріями для отримання державних виплат ВПО.

Після дворічного періоду відсутності нормативно-правової бази, яка б регулювала діяльність МТП, Кабінет

Міністрів України у вересні 2023 р. прийняв Постанову № 930. У цьому документі викладено єдине визначення місця тимчасового проживання, окреслено мінімальні гуманітарні стандарти та встановлено процедуру об'єднання та закриття МТП. Процес закриття МТП, особливо тих, які до законодавчо визначеного терміну не будуть приведені у відповідність з мінімальними стандартами, дає можливість підтримати мешканців МТП у переселенні до довгострокового житла з належними умовами та наблизитися до виконання умов місцевої інтеграції. Однак цей процес несе в собі ризики і, за умов неналежного проведення, може потенційно призвести до виселення, підвищених ризиків у сфері захисту та інших негативних наслідків для ВПО, які проживають в МТП, що погіршить і без того важке становище людей, які були змушені покинути свої домівки.

Враховуючи викладене вище, ключовою метою Кластера координації та управління об'єктами розміщення ВПО (СССМ) на 2024 рік є сприяти та надавати інформаційну підтримку **стратегій завершення роботи МТП і переходу** до досягнення довгострокових рішень мешканцями МТП. Це включає профілювання ВПО в МТП, підтримку влади у застосуванні зважених та послідовних підходів до об'єднання та закриття МТП та поінформованості мешканців МТП.



Фото: Аліна Коваленко, УВКБ ООН, 2024 рік, Кременчук

## РАМКА ЗВІТУ

12 та 13 грудня 2023р. Кластер координації та управління об'єктами розміщення ВПО (СССМ) та Ініціатива REACH спільними зусиллями організували семінар та запросили до участі близько 40 учасників, зокрема представників кластеру СССР, кластерів з питань захисту та житла, установ ООН, а також міжнародних та українських НУО.

Метою семінару було вирішити такі завдання:

- 1 Проаналізувати **доступні дані**, що сприятиме загальному розумінню перешкод, з якими стикаються мешканці МТП, та оцінити прогрес в напрямку довгострокових рішень, включно з доступом до більш надійних довгострокових варіантів розміщення.
- 2 Спільними зусиллями розробити оперативні та стратегічні **рекомендації** на основі даних, а також **адвокаційні заходи**, що сприятимуть переходу мешканців МТП до довгострокових рішень.

Цей звіт містить та доповнює дані, представлені різними партнерами, а також пропонує рекомендації, обговорені та узгоджені під час семінару. Структура звіту збігається зі структурою семінару. Звіт починається з вивчення динаміки переміщення населення МТП та їхніх демографічних характеристик (вступна секція), за якою слідує обговорення доступу до працевлаштування та засобів до існування (**секція №1**), альтернативних варіантів житла (**секція №2**), соціальної згуртованості (**секція №3**) і, насамкінець, Мінімальних стандартів та Постанови № 930 (**секція №4**).

Кінцевою метою цього звіту є сприяти вибору підходів та ухваленню рішень на основі фактичних даних, щоб направити комплексні і довгострокові програми в Україні на вирішення проблем людей, які постраждали через переміщення, як того одноставно вимагає низка ключових глобальних та національних концепцій в сфері довгострокових рішень і сталого розвитку.<sup>4</sup>

## Що таке довгострокові рішення?

Рамкова програма Міжвідомчого постійного комітету (МПК) з пошуку довгострокових рішень вважається провідним орієнтиром для досліджень цього напрямку. У ній визначається, що ВПО досягають довгострокових рішень тоді, «коли вони більше не потребують жодної спеціальної допомоги та захисту у зв'язку з їх переміщенням і можуть користуватися своїми правами людини без будь-якої дискримінації внаслідок переміщення». Після досягнення довгострокових рішень, особи, які зазнали внутрішнього переміщення, не повинні вважатися та називатися «ВПО».

Рамкова програма МПК передбачає досягнення довгострокових рішень за вісьмома взаємопов'язаними **критеріями**: (1) забезпечення захисту та безпеки у довгостроковій перспективі; (2) достатній рівень життя; (3) доступність засобів до існування та можливостей працевлаштування; (4) ефективні та доступні механізми реституції житла, землі

та майна, (5) доступ до особистої та іншої документації; (6) возз'єднання сім'ї; (7) участь у суспільному житті; (8) доступ до ефективних засобів правового захисту та правосуддя.

Для аналізу довгострокових рішень, в залежності від контексту, розробляються вимірювані показники, що дозволяють операціоналізувати критерії і таким чином оцінити прогрес у напрямку довгострокових рішень. Важливо, щоб опис вразливостей ВПО **поєднувався з розумінням специфіки приймаючої громади**. Через це аналіз довгострокових рішень є, по суті, порівняльним і головним чином базується на порівнянні результатів ВПО та приймаючих громад за однаковими показниками. Оскільки цей звіт фокусується саме на ВПО, які проживають в МТП, порівняння проводиться як з приймаючими громадами, так і з категорією ВПО в цілому (тобто з тими, хто в переважній більшості проживає за межами МТП).

# РЕЗЮМЕ

## КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ

### Мобільність



Мешканці МТП залишаються переміщеними тривалий час: у багатьох випадках переміщення відбулося у перші місяці після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 р. Більшість мешканців МТП повідомляють, що збираються залишитися в населеному пункті їхнього переміщення (**89%**) у середньостроковій перспективі та продовжать проживати в МТП. Переїзд до приватного житла здебільшого вважається нереалістичним у зв'язку з вартістю оренди у населеному пункті їхнього переміщення, що є основною перешкодою на шляху переїзду з МТП.

### Демографічні характеристики



Демографічний склад МТП включає значну частку жінок (**62%**) та невелику частку дорослих працездатного віку (**43%**). Окрім того, більша частка мешканців МТП є людьми з інвалідністю або хронічними хворобами порівняно з ВПО в цілому та непереміщеним населенням.

### Працевлаштування



Рівень зайнятості жителів МТП (18-59 років) є нижчим порівняно з ВПО в цілому та непереміщеним населенням. Всього **35%** дорослих працездатного віку є офіційно або неофіційно працевлаштованими. Рівень зайнятості є особливо низьким серед жінок (**31%**), оскільки більшість з них займається хатньою роботою через обов'язки по догляду. Респонденти (як чоловіки, так і жінки) відзначили різноманітні перешкоди при працевлаштуванні, зокрема фізичні обмеження, брак можливостей для працевлаштування та невідповідність навичок. Більше того, частина мешканців МТП не була активною на місцевому ринку праці, що має стосунок до важкого емоційного стану та загальною нестабільністю їхнього становища.

### Доходи



Рівень доходів серед жителів МТП загалом низький: середній дохід на одну особу становить 4 566 грн на місяць, порівняно з 5 267 грн для ВПО в цілому. Лише невелика частка домогосподарств (29%) покладається на власні доходи порівняно із ВПО в цілому (57%). Крім того, вони частіше отримують державні соціальні виплати (92%) через їхнє право на отримання грошових виплат ВПО - до березня 2024 року.

### Соціальна згуртованість



За повідомленнями, рівень напруги між ВПО та непереміщеним населенням є низьким по всій Україні, хоча загалом він є дещо вищим на Заході. І мешканці МТП, і представники приймаючих спільнот вказують на позитивну динаміку в цьому напрямку, втім численні фактори можуть призводити до зростання напруги в теперішніх умовах переміщення: наприклад, боротьба за ресурси та допомогу, недовіра та стереотипи, а також культурні або мовні відмінності. Насамкінець, хоча дані свідчать про досить високий рівень залученості жителів МТП до суспільних заходів (**55%**), рівень участі в громадському та політичному житті є низьким (17%).

### Мінімальні стандарти



У середньому, МТП відповідають 73% вимог, викладених у Постанові №930. Найбільше занепокоєння викликає невідповідність приміщень, що призводить до браку відчуття приватності та житлового простору; браку резервних джерел живлення; браку інфраструктури для людей з інвалідністю в місцях загального користування та санітарно-гігієнічних приміщеннях; а також браку побутової техніки, як поділити на кількість мешканців МТП. Крім того, дані свідчать про те, що постійне проживання не є повністю гарантованим, оскільки 15% мешканців повідомляють про ризики виселення з їхніх МТП.

### Доступ до основних послуг



Медичні, освітні, правові, соціальні та адміністративні послуги були у широкому доступі для мешканців МТП у населеному пункті їхнього переміщення. **83%** мешканців, які зверталися за медичною допомогою, повідомили, що не стикалися з жодними перешкодами. Окрім того, згідно з даними, частка тих, хто не навчається, не працює і не проходить професійну підготовку (NEET), серед дітей шкільного віку в МТП є низькою. Однак близько половини з них були зараховані до навчальних закладів у населеному пункті їхнього постійного проживання, а отже, онлайн навчання є більш поширеним. Насамкінець, ВПО в МТП частіше повідомляли, що знають про існуючі та доступні правові та психологічні послуги. Дані свідчать, що такі відносно високі показники доступу до основних послуг частково пов'язані з їхньою доступністю на території МТП та пільговими цінами (тобто безкоштовний або дешевший доступ до продуктів або послуг).

## РЕКОМЕНДАЦІЇ

### Посилити координацію між суб'єктами, залученими до підтримки мешканців МТП щодо досягнення довгострокових рішень.



Це стосуватиметься більш тісної інтеграції та, у окремих випадках, об'єднання багатосторонніх координаційних форумів та платформ за участі гуманітарних організацій та організацій з розвитку, Уряду України (УУ), місцевих органів влади та громадянського суспільства. Спільні підходи повинні надавати пріоритет мапуванню наявних програм, територіальним потребам та заходам з посилення спроможностей. За таких умов, на урядовому рівні необхідні чіткі рекомендації щодо поетапного та консультативного підходу до закриття МТП, а також узгоджене поєднання гуманітарного реагування з довгостроковими стратегіями розвитку.

### Запровадити комплексну систему індивідуального кейс-менеджменту з врахуванням потреб жителів МТП.



Це стосуватиметься надання допомоги залежно від спроможностей та вразливостей як окремих людей, так і цілих ДГ. Наприклад, ВПО працездатного віку, які готові працювати, можна підтримати через допомогу із пошуком роботи, підвищенням кваліфікації та доступом до програм допомоги з орендою житла. Вразливих мешканців МТП необхідно ідентифікувати та перенаправити до відповідних служб та програм, що займаються питаннями інвалідності, потреб в медичних послугах, обов'язків по догляду, психічного здоров'я та психосоціальних потреб. За можливості, кейс-менеджмент через направлення до організацій у сфері захисту або обласних департаментів соціального захисту має сприяти наданню житла з належними умовами для реалізації більш довгострокових рішень та місцевої інтеграції. Для таких груп ВПО може знадобитися надання пріоритетного доступу до житлових програм, наприклад до соціального житла, гарантуючи при цьому, що виїзд з МТП не позбавить їх доступу до соціальних або медичних послуг.

**Використовувати комплексний територіальний підхід.**

Для кращого узгодження стратегій з місцевим контекстом слід застосовувати територіальний підхід задля реалізації довгострокових рішень та зваженого закриття МТП. В рамках цього підходу важливим кроком до підтримки забезпечення ВПО житлом належної якості за межами МТП буде налагодження зв'язків суб'єктів гуманітарного реагування та організацій з розвитку із місцевими надавачами послуг. Частиною процесу зваженого та послідовного закриття МТП через територіальний підхід буде підтримка рішення мешканців МТП залишитися у населеному пункті переміщення, забезпечення діяльності мереж підтримки та доступ до послуг, роботи та навчання у школах для дітей.



Фото: Ендрю Макконел, УВКБ ООН, 2023 рік

# ДЖЕРЕЛА ДАНИХ REACH

Як зазначалося вище, результати цього звіту базуються на даних, представлених під час семінару CCCM у грудні 2023 р. Презентації REACH, які склали приблизно половину презентацій, значною мірою спиралися на чотири дослідницькі цикли, описані нижче, три з яких були результатом співпраці з кластером CCCM.

<p><b>Оцінка мультисекторальних потреб (MSNA)</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Мета:</b> Провести загальнонаціональний огляд ключових гуманітарних потреб в Україні.</li> <li>• <b>Період збору даних:</b> липень 2023 р.</li> <li>• <b>Географічне охоплення:</b> Підконтрольні Уряду України території (24 області і 105 районів)</li> <li>• <b>Методологія:</b> Опитування домогосподарств за допомогою стандартизованих закритих питань.</li> <li>• <b>Репрезентативність:</b> Репрезентативність 95% з межею похибки у 7% на національному рівні та на рівні макрорегіонів.</li> <li>• <b>Вибірка:</b> 13 322 домогосподарств (загальне населення); 2 038 домогосподарств (мешканців МТП).</li> <li>• <b>Обмеження:</b> Широке аналітичне бачення без конкретного фокусу на довгострокових рішеннях.</li> </ul>
<p><b>Лонгitudний аналіз довгострокових рішень CCCM (CCSM DSLA)</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Мета:</b> Визначити ключові тенденції прогресу жителів МТП в напрямку довгострокових рішень та їхню зміну з часом.</li> <li>• <b>Період збору даних:</b> липень 2023 р. (Раунд 1); листопад 2023 р. (Раунд 2).</li> <li>• <b>Географічне охоплення:</b> 4 міста (Дніпро, Вінниця, Ужгород та Мукачево).</li> <li>• <b>Методологія:</b> Опитування домогосподарств за допомогою стандартизованих закритих питань.</li> <li>• <b>Репрезентативність:</b> Індикативні результати у зв'язку з використанням зручної вибірки.</li> <li>• <b>Вибірка:</b> Ідентичні 720 домогосподарств у обох раундах.</li> <li>• <b>Обмеження:</b> Закономірності визначаються виключно за допомогою кількісного аналізу набору ключових показників.</li> </ul>
<p><b>Моніторинг місць тимчасового проживання ВПО в Україні Раунд 11 (CSM Раунд 11)</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Мета:</b> Моніторинг умов проживання та дотримання мінімальних необхідних вимог МТП по всій Україні.</li> <li>• <b>Період збору даних:</b> грудень 2023 р.</li> <li>• <b>Географічне охоплення:</b> Підконтрольні Уряду України території (23 області).</li> <li>• <b>Методологія:</b> Інтерв'ю з ключовими інформантами (КІ) з числа керівників МТП або інших відповідальних осіб у МТП за допомогою стандартизованих закритих питань.</li> <li>• <b>Репрезентативність:</b> Індикативні результати через розташування досліджених МТП, що не повністю відповідає фактичному регіональному розподілу МТП в Україні.</li> <li>• <b>Вибірка:</b> 1 072 МТП.</li> <li>• <b>Обмеження:</b> Результати базуються на КІ як єдиному джерелі даних і, таким чином, неможливо підтвердити точність або врахувати можливі упередження.</li> </ul>
<p><b>Моніторинг місць тимчасового проживання ВПО в Україні – якісний раунд (Якісний раунд CSM)</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Мета:</b> Отримати якісні дані про оцінку жителями МТП їхнього прогресу на шляху до довгострокових рішень.</li> <li>• <b>Період збору даних:</b> вересень 2023 р.</li> <li>• <b>Географічне охоплення:</b> 12 населених пунктів на підконтрольній Уряду України території.</li> <li>• <b>Методологія:</b> Обговорення у фокус-групах (ОФГ) з жителями МТП + Інтерв'ю з ключовими інформантами (КІ) з числа представників організацій громадянського суспільства та місцевої влади.</li> <li>• <b>Репрезентативність:</b> /</li> <li>• <b>Вибірка:</b> 12 ОФГ та 12 КІ.</li> <li>• <b>Обмеження:</b> Якісні дані є індикативними стосовно ключових тенденцій та проблем, з якими стикаються жителі МТП, і не надають комплексного бачення ситуації.</li> </ul>



# ОГЛЯД ДАНИХ ПРО СТАНОВИЩЕ МЕШКАНЦІВ МТП

## Історія переміщення та наміри щодо переміщення

**1. Жителі МТП залишаються переміщеними тривалий час.** За даними MSNA станом на липень 2023 року, 71% мешканців проживають у МТП більше року. Результати CCCM DSLA також засвідчили, що більшість ВПО прибула у населений пункт переміщення впродовж двох місяців після повномасштабного вторгнення і відтоді залишалася у МТП. Також наголошувалося, що 85% ДГ все ще проживали в МТП у період з червня по листопад 2023р., при цьому всього 2% відзначили, що виїжджали з населеного пункту переміщення, щоб повернутися до місця постійного проживання.

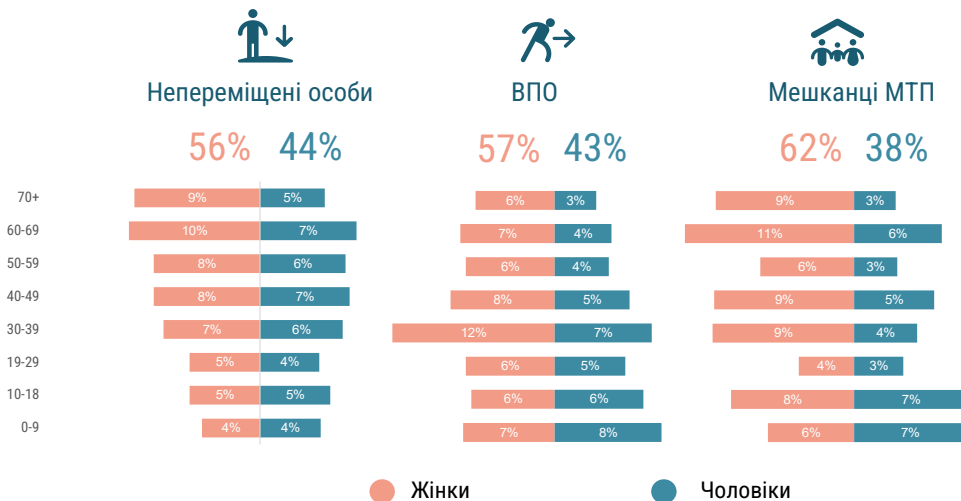
**2. Більшість жителів МТП не збирається покидати населений пункт переміщення у найближчому майбутньому.** За даними MSNA, 89% жителів МТП мають намір залишитися у місці свого перебування протягом 3-6 місяців після збору даних (липень 2023 р.) порівняно з 78% ВПО в цілому. Результати CCCM DSLA свідчать, що такі рішення ухвалюються все частіше. У червні 2023р. 53% ДГ повідомляли, що збираються залишитися у теперішньому місці переміщення протягом наступного року, а в листопаді цей показник зріс до 72%. Варто зазначити, що більшість мешканців МТП, мають менше шансів повернутися до місця постійного проживання, оскільки 86% з них

походять з території чотирьох областей, які наразі є частково окупованими, тоді як для ВПО в цілому цей показник складає 58%.

**3. Мешканці МТП вважають за краще проживати в МТП до остаточного повернення у місце постійного проживання.** За даними CCCM DSLA, вагома частка (94%) ДГ не збирається покидати МТП, доки не буде створено умов для повернення до місця постійного проживання. Серед причин найчастіше відзначали економію коштів (80%), наявність гарантованого житла на зиму (71%), відчуття безпеки (70%) та доступ до гуманітарної допомоги (45%). Під час якісного раунду CSM учасники ОФГ також зазначали, що рішення залишитися потенційно сприяє загальна задоволеність умовами життя, а також зручне розташування і доступність послуг, наприклад у сфері освіти або охорони здоров'я. Втім варто відмітити, що існує також практика переїзду у приватне житло. Наприклад, в Ужгороді та Мукачеві близько 27% ДГ, опитаних під час CCCM DSLA, виїхали з МТП у період з червня по листопад 2023р., при цьому понад половина з них переїхала до приватного житла у тому ж місті.

## Демографічні характеристики

Рисунок 1. Віковий розподіл непереміщеного населення, ВПО в цілому та мешканців МТП



**1. Демографічний склад МТП включає високу частку жінок та низьку частку дорослих працездатного віку.** За даними MSNA, частка жінок серед населення МТП вища, порівняно з ВПО в цілому та непереміщеним населенням, і становить близько 62%. Варто відзначити суттєву частку (28%) дітей (0-18 років) серед мешканців МТП, що збігається з аналогічним показником для ВПО в цілому (27%), а також значну частку (28%) людей похилого віку (60 років і старше), що збігається з аналогічним показником для непереміщеного населення (30%). Втім існує помітна різниця у групі дорослих працездатного віку (19-59 років). Ця вікова категорія складає 43% населення МТП, тоді як серед непереміщеного населення - 51%, серед ВПО в цілому - 53 %.

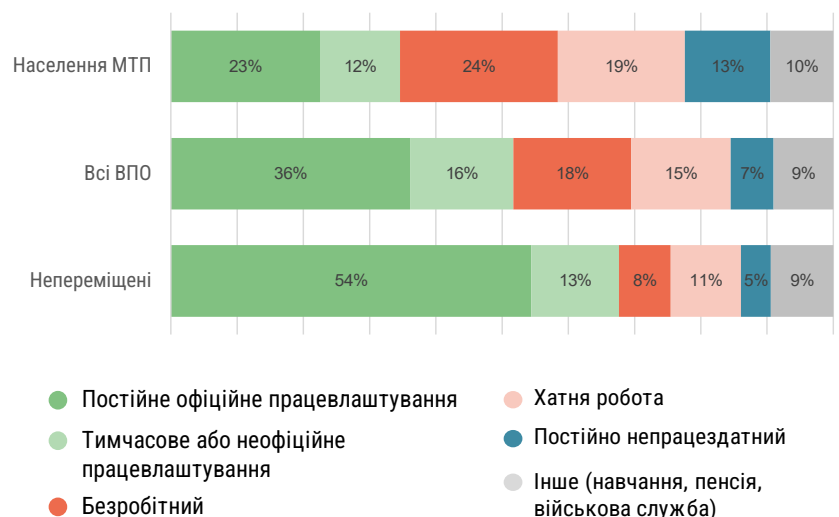
**2. Вразливі групи непропорційно високо представлені серед мешканців МТП.** У зв'язку з вагомою часткою людей похилого віку (28% старші за 60 років), мешканцями МТП частіше є люди з інвалідністю або хронічними захворюваннями. Окрім того, дані свідчать, що люди до 60 років, які проживають в МТП, частіше мають хронічні хвороби або інвалідність порівняно з непереміщеними особами (11% порівняно з 8%). У містах, де проводилося CCCM DSLA, ця частка ще вища: 35% - у Вінниці, 28% - у Дніпрі, 22% - в Ужгороді та Мукачеві. Насамкінець, дані MSNA свідчать, що 15% ДГ в МТП мали на чолі одну людину, а також мали у своєму складі дітей. Для порівняння, для ВПО в цілому цей показник становив 10%, а для непереміщеного населення - 4%.

# РОЗДІЛ 1: ДОСТУП ДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ, ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ ТА СТАБІЛЬНИХ ДОХОДІВ

## Доступ до працевлаштування

**1. Рівень зайнятості працездатних мешканців МТП нижчий порівняно з іншими групами.** За даними MSNA, всього 35% жителів МТП працездатного віку були працевлаштованими (23% - офіційне працевлаштування, 12% - неопіційне або неофіційне працевлаштування) порівняно з 52% для ВПО в цілому та 68% для непереміщеного населення. Жінки, які проживають в МТП, рідше (31%), ніж чоловіки (42%) були працевлаштовані, а 28% з них повідомили, що займалися хатньою роботою. За отриманими даними, 24% населення МТП були безробітними. Із них 54% активно шукали роботу порівняно з 72% серед ВПО в цілому. Дані CCCM DSLA свідчать, що рівень зайнятості ВПО в МТП не змінився у період з червня по листопад 2023р. у Вінниці (47%) і Ужгороді та Мукачеві (46%). Проте рівень зайнятості зріс із 50% до 55% у Дніпрі.

Рисунок 2. Статус зайнятості членів ДГ працездатного віку (18-59 років), за категоріями переміщення



## 2. Збереження статусу зайнятості мешканцями МТП після переміщення корелює з рядом факторів, включаючи рівень освіти, сектори економіки, в яких вони працювали, та форму працевлаштування до переміщення.

За результатами CCCM DSLA, мешканці МТП з вищою освітою частіше повідомляли, що мали постійне офіційне працевлаштування до переміщення (68%), тоді як люди з технічною або середньою освітою (51%) частіше працювали неофіційно. Втім, 67% людей з вищою освітою, які були працевлаштованими до лютого 2022р. не змінили статус зайнятості у Раунді 2 (листопад 2023р.), тоді як серед тих, хто мав професійну або середню освіту ця частка становила 55%. Крім того, понад половина (55%) людей з вищою освітою працювали у тому ж секторі економіки, що і до повномасштабного вторгнення, зокрема у сфері освіти та держуправління. Наостанок, половина (50%) людей з вищою освітою працювали у того ж роботодавця, що і до переміщення. Для них існували можливості роботи у населеному пункті перебування (67% у Дніпрі/n=49) або віддаленої роботи (59% у всіх трьох населених пунктах/n=69).

## 3. Суттєві перешкоди для працевлаштування становлять обов'язки по догляду, фізичні обмеження, які не дозволяють працювати, та брак вакансій.

За даними CCCM DSLA, в якості перешкод жителі МТП працездатного віку, які були працевлаштовані до переміщення, найчастіше виділяли потребу доглядати за членами ДГ (33%) (при цьому для жінок цей показник сягнув 43%), фізичну нездатність працювати (27%), брак доступних вакансій (33%) та низьку заробітну плату (11%). Жінки, які брали участь в ОФГ під час якісного раунду CSM, відзначали складність зарахування дітей до дитячих садків. Респонденти також підкреслювали, що їм бракує навичок затребуваних на ринку праці, заробітні плати є низькими, а наявні вакансії містять забагато вимог. Наостанок, кілька респондентів відмітили, що роботодавці неохоче беруть на роботу ВПО у зв'язку з невизначеністю їхнього становища, недостатнім рівнем володіння українською мовою та віком – це стосувалося людей пенсійного та передпенсійного віку.

## 4. Частина жителів МТП не проявляють значної активності на ринку праці у населеному пункті їхнього переміщення.

Протягом якісного раунду CSM учасники більше половини ОФГ повідомили, що не бажають шукати роботу через важкий емоційний та психологічний стан, а також через невизначеність їхнього становища. Така невизначеність впливає на пріоритети людей, які шукають роботу, та робить їх менш схильними шукати постійне працевлаштування. Водночас деякі чоловіки працездатного віку надають

перевагу неофіційному працевлаштуванню через страх бути мобілізованими до лав збройних сил. Представник Міжнародної організації праці (МОП) під час презентації на семінарі CCCM зауважив, що недостатня активність ВПО на ринку праці у населених пунктах переміщення становить певний ризик. Тривале безробіття негативно позначається на навичках та компетенціях ВПО, стримуючи теперішнє та майбутнє економічне відновлення України. Окрім сприяння професійному розвитку та економічному відновленню, вихід ВПО на ринок праці буде стимулювати соціальну інтеграцію, забезпечувати психологічний добробут та підвищувати їхню автономію.

## 5. Окрім підтримки у вигляді допомоги із пошуком роботи, важливо створити необхідні стимули для людей працездатного віку та роботодавців.

Відповідаючи на запитання про те, якої підтримки з працевлаштуванням потребують мешканці МТП, респонденти CCCM DSLA та якісного дослідження CSM переважно наголошували на необхідності допомоги із пошуком роботи (пряма підтримка, інформаційна) та професійним розвитком (можливості перекваліфікації, навчання IT-навичкам, комп'ютерні курси, уроки української мови). Люди, які займаються хатньою роботою, висловлювали потребу в допомозі по догляду за дітьми, особливо за дітьми дошкільного віку. Нарешті, деякі респонденти вказали на необхідність надання додаткових стимулів роботодавцям та мешканцям МТП працездатного віку, зокрема компенсації для роботодавців або програм першочергового зарахування дітей мешканців МТП до дитячих садочків. Представник МОП під час презентації на семінарі CCCM також вказав на брак стимулів, що надаються мешканцям МТП працездатного віку, зокрема стимулів у сфері догляду за дітьми, а також стимулів для переїзду (наприклад, житло з належними умовами на потенційному місці роботи).

## Джерела та рівень доходів

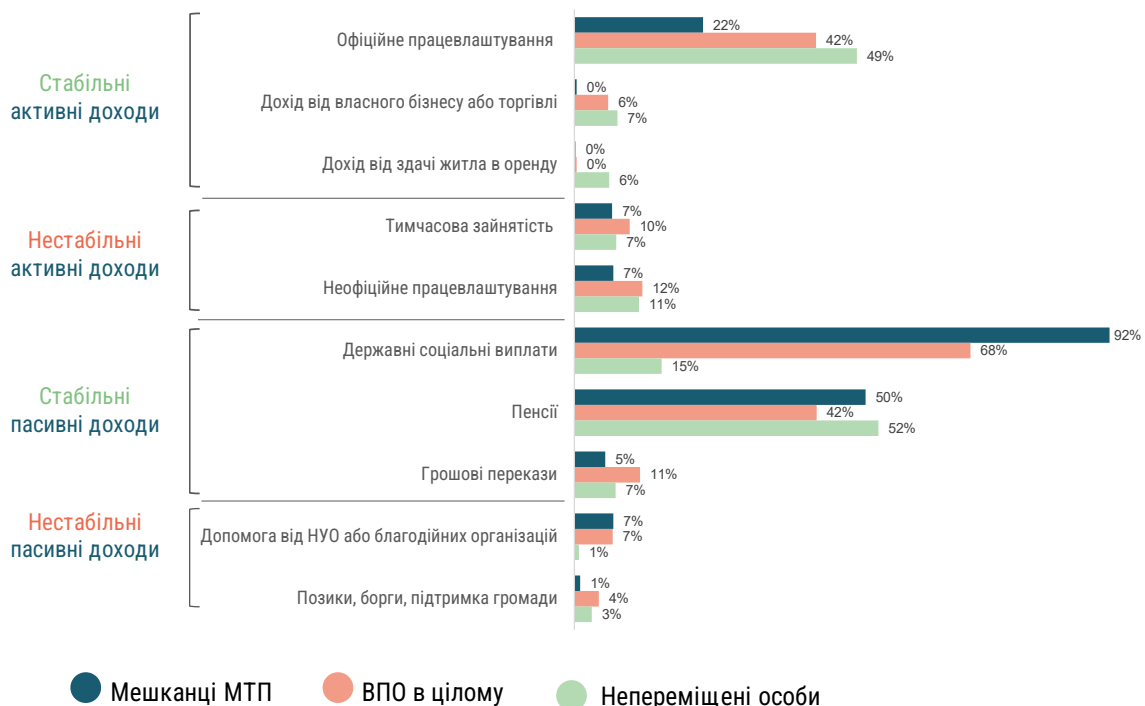
**1. Мешканці МТП рідше мають власні джерела активного доходу, ніж інші ВПО.** За даними MSNA станом на липень 2023р., до 92% ДГ в МТП отримували державні соціальні виплати, що пов'язано з їхнім правом на отримання спеціалізованої допомоги для ВПО. Для порівняння, цей показник становив 68% для ВПО в цілому та 15% - для непереміщеного населення. Всього 29% ДГ в МТП мають власні доходи (постійне, непостійне та неофіційне працевлаштування, доходи від оренди та бізнесу) порівняно з 57% серед ВПО в цілому та 63% серед непереміщеного населення. Суттєва залежність мешканців МТП від допомоги, зокрема від виплат ВПО, ймовірно стане проблемою починаючи з березня 2024 р., оскільки лише обмежена кількість вразливих ВПО зможе і надалі отримувати допомогу. Дійсно, за оцінками REACH, 43% ВПО, які наразі отримують допомогу, втраять право на виплати, а 34% з них матимуть право на отримання допомоги за умови реєстрації працевлаштування безробітних членів домогосподарства. Такі зміни можуть призвести до труднощів для тих мешканців МТП, які бажають уникати реєстрації в офіційних реєстрах.

**2. Мешканці МТП відзначають низький рівень доходів загалом.** Медіанний дохід на одного мешканця МТП складав близько 4 566 грн на місяць на період збору даних MSNA (липень 2023 року). Варто зазначити, що рівень доходів у міських населених пунктах був вищим (4 733 грн/місяць), ніж

у сільських (4 333 грн). Для порівняння, медіанний дохід для категорії ВПО в середньому становив 5 267 грн на особу. Важливо відмітити, що дані CCCM DSLA свідчать про зниження медіанного доходу на одного мешканця МТП з 5 000 грн у період до лютого 2022р. до 4 500 грн у липні 2023р. (Раунд 1). За цей час середній дохід знизився з 6 085 грн до 5 452 грн. Вищі значення усереднених показників вказують на те, що незначна частина ДГ в МТП мала суттєво вищий рівень доходу на одну особу, порівняно з іншими.

Втім варто зазначити, що, за отриманими даними, дохід ДГ з високим рівнем доходів на одну особу до лютого 2022р. (більше 8 000 грн) з імовірністю 80% знизився впродовж цього періоду, при цьому дохід ДГ з низьким рівнем доходів (до 4 000 грн) з імовірністю 60% зріс. У період з червня по листопад 2023 р. (2 раунд) медіанний дохід на одну особу зріс до 6 000 грн, тоді як середній дохід (5 876 грн) опустився нижче медіанного значення. Ці цифри свідчать про загальне покращення порівняно з червнем 2023 р. Важливо відмітити, що, за цими даними, зниження загального рівня доходів з лютого 2022 р. більш суттєво вплинуло на домогосподарства з вищими доходами. Слід зазначити, що наведені вище цифри не враховують вплив інфляції, а отже, зниження купівельної спроможності при незмінних доходах.

Рисунок 3. % ДГ, які повідомляють про джерела доходу, за категорією переміщення



## РЕКОМЕНДАЦІЇ – ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ (РОЗДІЛ 1)

**Посилити координацію між суб'єктами, залученими до підтримки мешканців МТП у питаннях доступу до працевлаштування та засобів до існування**

Відповідальні:

Усі

- **Провести мапування послуг, які надаються гуманітарними організаціями та організаціями з розвитку:** Підвищити поінформованість про існуючі програми, що діють під егідою усіх зацікавлених сторін, та поліпшити територіальну координацію у сферах підтримки з працевлаштуванням та забезпеченням засобами до існування шляхом проведення комплексного мапування залучених суб'єктів.
- **Сприяти використанню інклюзивних підходів:** Стимулювати організації з розвитку до активного відбору мешканців МТП для участі у програмах підтримки працевлаштування та забезпечення засобами до існування, а також до надання цільової допомоги ВПО в МТП.
- **Доповнювати діяльність місцевих та державних надавачів послуг:** Розробити гуманітарні програми та програми з розвитку у сфері працевлаштування та забезпечення засобами до існування для доповнення та пріоритизації використання існуючих послуг, які надаються на місцевому рівні у населених пунктах, де перебувають мешканці МТП. Сприяти співпраці з місцевими установами та надавачами послуг та підтримувати їх за необхідності, зокрема в сферах кейс-менеджменту та залучення приватного сектору.
- **Збільшити залученість приватного сектору:** Активізувати співпрацю між приватним сектором, Урядом України, гуманітарними організаціями та організаціями з розвитку, для визначення рівня навичок і досвіду роботи мешканців МТП для подальшого виявлення відповідностей з наявними робочими місцями або можливостями для навчання.
- **Координувати виділення коштів:** Із врахуванням напрямків діяльності залучених суб'єктів, здійснювати адвокацію координованого підходу до фінансування донорами програм із забезпечення засобами до існування, включно з довгостроковими інвестиціями у розвиток.

**Надавати допомогу з пошуком роботи мешканцям МТП працездатного віку :**

Відповідальні:

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Уряд України

Центри зайнятості

- **Підвищувати обізнаність та проводити консультування:** Посилити інформування мешканців МТП про наявні вакансії через інформаційні кампанії та ярмарки вакансій. Залучати фахівців з працевлаштування для надання індивідуальних консультацій та допомоги в орієнтуванні на ринку праці та можливості отримання роботи.
- **Покращити доступ до пошуку роботи онлайн:** Забезпечити доступ до необхідних цифрових засобів та обладнання для пошуку роботи на онлайн-платформах в межах МТП, наприклад, через закупівлю комп'ютерів та забезпечення інтернет-зв'язку.
- **Підвищити роль центрів зайнятості:** Активізувати співпрацю між МТП та центрами зайнятості для забезпечення належної та ефективної підтримки мешканців МТП з пошуком роботи.
- **Система індивідуального кейс-менеджменту:** Направляти мешканців МТП до установ, які надають індивідуальну підтримку та рекомендації для пошуку роботи, включно з кар'єрним консультуванням та постановкою цілей.

## Забезпечити підтримку професійного розвитку через:



### Відповідальні

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Місцева влада

Центри зайнятості

Уряд України

Громадянське суспільство

- **Підвищення навичок пошуку роботи:** Сприяти підвищенню кваліфікації та забезпечити для мешканців МТП працездатного віку навчання з фокусом на техніки проходження співбесіди, написання резюме та підвищення цифрової грамотності для збільшення конкурентоспроможності при працевлаштуванні.
- **Професійна підготовка:** На основі інформації про потреби на ринку праці, інвестувати у програми професійної підготовки для забезпечення відповідності навичок ВПО вимогам ринку.
- **Підтримка підприємництва:** Стимулювати підприємництво та сталі ініціативи самозайнятості шляхом надання бізнес грантів та забезпечення діяльності бізнес інкубаторів. Розробляти цільові програми для мешканців МТП або залучати ВПО та представників приймаючої спільноти, щоб скоординувати дії у напрямку місцевої інтеграції. Створити коворкінги та заклади по догляду за дітьми для підтримки підприємців.
- **Заходи для стимулювання бізнесу:** Сприяти державним програмам податкових пільг, які підтримують самозайнятих підприємців та заохочують економічну активність серед ВПО.

## Забезпечити цільову підтримку та кейс-менеджмент:



### Відповідальні

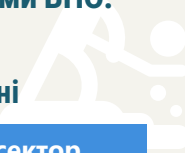
Гуманітарні організації та організації з розвитку

Місцева влада

Центри зайнятості

- **Жінки з дітьми:** Враховувати обов'язки жінок по догляду за дітьми, особливо в домогосподарствах, які очолюються жінками, і мають дітей дошкільного віку в своєму складі, шляхом забезпечення можливостей працювати та навчатися віддалено, а також створення більшої кількості закладів по догляду за дітьми та розширення доступу до них.
- **ВПО у важкому емоційному та психологічному стані:** Налагодити зв'язок між мешканцями МПТ та службами у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) для покращення їхнього емоційного стану та полегшення переходу від соціального забезпечення до стабільного працевлаштування як основного джерела доходу.

## Розширити можливості для працевлаштування / узгодити їх з навичками ВПО:



### Відповідальні

Приватний сектор

- **Заходи з відбудови:** Розширити проєкт «Відбудова України» («Rebuilding Ukraine»), особливо у сфері підтримки з працевлаштуванням для розробки цільових програм для мешканців МТП працездатного віку, збільшити кількість проєктів, партнерств та доступних вакансій.
- **Інформаційні кампанії:** Забезпечити систему індивідуального кейс-менеджменту та проведення інформаційних кампаній, щоб виявити доступні вакансії та запропонувати їх потенційним кандидатам.

## РОЗДІЛ 2: АЛЬТЕРНАТИВНІ ВАРІАНТИ ЖИТЛА

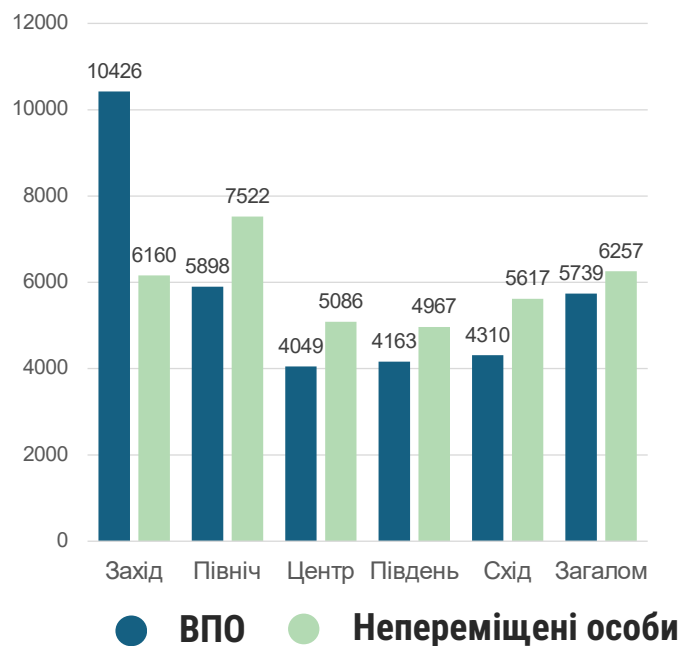
**1. Основні перешкоди у доступі мешканців МТП до ринку оренди житла пов'язані з вартістю житла.** За даними MSNA, більшість переміщених ДГ (69%) орендують житло, при цьому оренда житла не є широко поширеною в Україні – житло орендують всього 5% непереміщеного населення. Водночас ВПО, які проживають в МТП, рідко повідомляли про намір чи бажання переїхати до приватного житла впродовж періоду свого переміщення. Основним стримуючим фактором є вартість оренди, за даними CCCM DSLA та Дослідження ринку оренди житла (RMA) УВКБ ООН, проведеного серед мешканців МТП у семи західних та центральних областях. За повідомленнями, мешканці МТП вважають вартість оренди занадто високою для їхнього рівня доходів. Дійсно, за оцінками, середня сума, яку ВПО витрачають на оренду за місяць, становить 5 000 грн, при цьому медіанний дохід ДГ в МТП складає лише 9 360 грн, за даними MSNA. Учасники ОФГ в рамках якісного раунду CSM підтверджували цю думку, наголошуючи, що доступ до житла є основною передумовою до місцевої інтеграції в населеному пункті їхнього переміщення.

**2. Вартість оренди та динаміка ринку оренди житла відрізняються по областях.** За даними RMA УВКБ ООН<sup>5</sup>, існують суттєві регіональні відмінності у вартості оренди по всій країні. ВПО, які орендують житло на Заході, стикаються з особливо високими витратами на оренду, згідно з даними MSNA, що свідчить про те, що вони платять непропорційно більше порівняно з приймаючими спільнотами. (див. **Рисунок 4**). Така розбіжність є значною перешкодою у доступі до житла, оскільки близько половини (47%) мешканців МТП перебувають в західних областях (Список кластера CCCM). На додачу до вартості оренди, в RMA УВКБ ООН відзначається, що характерна для регіону динаміка ринку може призвести до супутніх витрат або посилити невизначеність становища орендарів. Це включає зростання вартості комунальних послуг взимку; використання усної домовленості замість письмового договору (22%); використання послуг ріелторів для оренди житла (71%); пріоритетність оплати готівкою (66%) тощо.

**3. Більшість мешканців МТП не отримали компенсацію за пошкоджене або зруйноване житло і навряд чи отримають її в найближчому майбутньому.** Закон про компенсацію за пошкодження та знищення майна (№. 2923-IX) був прийнятий українським парламентом у березні 2023р. З того часу були прийняті Постанови № 381 та

№ 600, які визначають механізми для подачі заявок та отримання компенсації за пошкоджене (№ 381) та знищене (№ 600) майно. Варто зазначити, що ці постанови встановлюють перелік пріоритетних груп і дозволяють виділяти компенсацію лише за об'єкти нерухомості на території, підконтрольній Уряду України. Відповідно, тільки незначна частка мешканців МТП зможе отримати компенсацію за своє майно, оскільки більшість мешканців походить з областей, частково окупованих Російською Федерацією (див. вступну сесію). Цю тезу підтверджують результати CCCM DSLA: всього три ДГ в МТП повідомили про отримання компенсації в повному обсязі станом на листопад 2023 р. За той самий період більше половини опитаних ДГ в МТП (58%) повідомили про підтвержене пошкодження або знищення майна в населеному пункті їхнього постійного проживання. Із них [n=368], 59% не подавали запит на компенсацію, а 24% зіткнулися з проблемами в процесі отримання компенсації. Найбільш поширеними перешкодами для отримання компенсації були розташування житла на окупованих територіях (48%) та відсутність візуальних доказів знищення (32%). Серед інших проблем, учасники ОФГ під час якісного раунду CSM відзначали, що не мають інформації про стан житла, не знають як подати запит або сума компенсації їх не влаштовує.

**Рисунок 4. Середня вартість оренди для ВПО та непереміщеного населення, за макрорегіонами**



5. Метою цього дослідження, проведеного УВКБ ООН, є інформування Ініціативи в сфері оренди житла (RMI) шляхом забезпечення актуальних даних про стан ринку оренди житла на визначених територіях. Методологія полягає у поєднанні кількісного підходу (247 інтерв'ю з ріелторами та 1739 інтерв'ю з головами переміщених ДГ, які проживають в МТП, а також аналізу вторинних даних, зібраних у період з травня по серпень 2023 року.

**4. Запланована реформа житлової політики має потенціал до часткового вирішення потреби у альтернативних варіантах житла для мешканців МТП.** Парламент України наразі розробляє проєкт закону «Про основні засади житлової політики». Заявленою метою цього закону є реалізація та захист права кожного на житло шляхом створення умов і можливостей для самостійного, ретельного та прозорого вибору громадянами варіантів житла. Серед інших заходів - реформа спрямована на створення єдиної інформаційно-аналітичної системи, відстеження потреб громадян з урахуванням доступних варіантів житла та

запровадження концепції соціальної оренди житла. Однією із стратегічних цілей закону є забезпечення житла для ВПО в їхньому теперішньому населеному пункті переміщення, зокрема за рахунок створення фондів тимчасового/соціального житла, надання компенсацій за тимчасове житло або стимулювання придбання житла за допомогою пільгових позик. Метою реформи є скасування чинного Кодексу та наближення до міжнародних і європейських стандартів. Цей процес вимагатиме вирішення низки взаємопов'язаних питань, включаючи питання власності на землю та управління місцевими спроможностями.

## РЕКОМЕНДАЦІЇ – ЖИТЛО (РОЗДІЛ 2)

**Поліпшити координацію між суб'єктами, які надають мешканцям МТП підтримку з доступом до альтернативних варіантів житла:**

**Відповідальні**

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Уряд України

- **Налагодити зв'язок між гуманітарними програмами та державними механізмами компенсації за пошкоджене та зруйноване житло.** Наприклад, у тісній співпраці з кластером CCCM, кластером з питань захисту та кластером з питань житла усунення незначних пошкоджень житла, яке не підпадає під дію механізмів компенсації.
- **Інтегрувати гуманітарні програми та програми з розвитку:** Співпрацювати та розробляти більш інтегровані програми між гуманітарними організаціями та організаціями з розвитку щодо питань доступу до житла, ПЗПСП та засобів до існування з метою посилення ефективності та перспективності довгострокових рішень, а також сприяння більш плавному переходу від гуманітарних програм до програм з розвитку.

**Застосовувати територіальний підхід:**

**Відповідальні**

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Місцева влада

- **Мапувати ініціативи на місцевому рівні:** Провести мапування існуючих ініціатив на місцевому рівні щодо тимчасового житла, житла з належними умовами, ініціатив, що надають грошову допомогу на оренду житла, соціального житла та програм забезпечення проживання з доглядом тощо.
- **Реєстрація житлового фонду:** Скласти актуальний місцевий реєстр наявного житлового фонду та оцінити доступність житла для переселення ВПО, які наразі мешкають у місцях тимчасового проживання.
- **Розширення можливостей місцевої влади:** Заохочувати та підтримувати місцеві органи влади у моніторингу ситуацій мешканців МТП та визначенні для них гідних альтернативних варіантів житла з належними умовами.



## Гарантувати функціонування системи індивідуального кейс-менеджменту:

### Відповідальні

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Уряд України

Місцева влада

- **Для економічно забезпечених ВПО:** Сприяти доступу до програм допомоги з орендою житла з мінімальним строком дії (більше 6 місяців). Використовувати комплексний підхід для забезпечення здатності ВПО орендувати житло на довгострокову перспективу за рахунок надання підтримки з пошуком роботи, кейс-менеджменту у сфері ПЗПСР та можливостей для місцевої інтеграції.
- **Для економічно незабезпечених/вразливих ВПО:** Сприяти пільговому доступу до спеціалізованих житлових програм (наприклад соціальне житло, житло з доглядом) і при цьому забезпечити доступ до необхідної соціальної допомоги та державних виплат (наприклад виплат ВПО, пенсій тощо).
- **Для ВПО, чиє житло було пошкоджено або знищено:** Адвокатувати доступ мешканців МТП до отримання державної компенсації, якщо вони мають на неї право, при цьому координувати надання додаткової допомоги, наприклад ремонту житла за рахунок гуманітарних фондів або пільгового доступу до спеціалізованих житлових програм.

## Забезпечити проведення Реформи житлової політики:

### Відповідальні

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Уряд України

Місцева влада

- **Адвокація:** Адвокатувати проведення інклюзивної реформи житлової політики в Україні.
- **Розширення житлових фондів:** Розширити фонди соціального житла з метою забезпечення потреб переміщеного населення. Для переведення нежитлових приміщень у категорію житлових можуть знадобитися інвестиції від недержавних суб'єктів, у тому числі від міжнародних організацій у сфері розвитку.
- **Відновлення програм, які діяли до 2022 р.:** Відновити або актуалізувати житлові програми та ініціативи для ВПО, які діяли до початку повномасштабного вторгнення, адаптувавши їх до сучасних умов, коли значна кількість людей змушена розраховувати на довгострокове проживання в МТП.
- **Узгодження з Постановою № 930:** Оцінити МТП, які повністю відповідають мінімальним вимогам Постанови № 930 та не планують поновлювати свою основну діяльність, на придатність для переведення їх до категорії житлового фонду у вигляді соціальних гуртожитків, житлових кооперативів або довгострокових варіантів індивідуального житла, що буде сприяти розробці місцевих рішень на засадах самозабезпечення.

## РОЗДІЛ 3: СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ

**1. Загалом рівень соціальної згуртованості між ВПО та непереміщеним населенням є високим по всій Україні, однак нижчим на Заході.** Під час семінару CCCM були представлені нові результати (грудень 2023 року) Комплексної оцінки стійкості населення, яка ґрунтується на дослідженні SCORE, (SHARP), проведеної Центром сталого миру та демократичного розвитку (SeeD) у співпраці з ПРООН та Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). Метою дослідження було оцінити за допомогою опитувань домогосподарств (приблизно 5 000) вплив повномасштабного вторгнення на стан соціальної згуртованості в Україні. Незважаючи на масове переміщення населення, значних зрушень не відбулося, а відчуття соціальної напруги залишалося на відносно низькому рівні у період з осені 2022 р. до літа 2023 р., причому це стосувалося як ВПО (17%), так і непереміщеного населення (14%). Моніторинг у сфері захисту (PMT) також фіксує позитивну тенденцію і вказує, що суперечки між ВПО та непереміщеним населенням (наприклад, через ресурси або соціальні питання) трапляються по всій країні дуже рідко. За даними SHARP, середній бал (2,3 загалом по країні) соціальної напруги помітно вищий на Заході, зокрема у Львівській області цей показник становив 3,7, а у Тернопільській - 3,3.

**2. Дані свідчать, що високий рівень соціальної згуртованості спостерігається і у відносинах між мешканцями МТП та приймаючими спільнотами, однак повідомлення про відчуття дискримінації існують.** Учасники ОФГ в рамках якісного раунду CSM загалом зазначали про хороші відносини між ними та приймаючими спільнотами. Втім, про напруженість повідомляли респонденти у Львівській, Рівненській та Вінницькій областях. Результати CCCM DSLA також підкреслюють, що рівень соціальної згуртованості залишався високим або навіть дещо підвищився у період з червня по листопад 2023 р. у Дніпрі (93%) та Вінниці (95%). Проте цей показник знизився в Ужгороді та Мукачеві з 93% до 83% за цей період у зв'язку з тим, що 23% непереміщених респондентів, опитаних у листопаді 2023 р., оцінили відносини як «погані» (порівняно з 7% у червні 2023р.). Насамкінець, про випадки дискримінації (наприклад, при спробах отримати доступ до ринку праці, соціальних послуг чи оренди житла) повідомили 15% ДГ в МТП у Дніпрі, 15% - у Вінниці і лише 12% - в Ужгороді та Мукачеві.

**3. Попри загалом хороші відносини між ВПО та непереміщеним населенням, різні фактори можуть провокувати напруженість в умовах тривалого переміщення.** Учасники ОФГ в рамках якісного раунду CSM та респонденти CCCM

DSLA здебільшого поділяли думку, що «довіра та солідарність» і «готовність обох груп до контактів» є основними факторами, які позитивно впливають на відносини між ВПО та приймаючими спільнотами. Водночас в рамках SHARP та Моніторингу в сфері захисту наступні негативні фактори визначаються як ключові джерела напруженості:

### 1 Боротьба за ресурси та допомогу

За даними SHARP, в якості основних джерел напруженості ВПО виділяють практичні питання, наприклад доступ до основних товарів, працевлаштування та доходу (62%), житла (60%) та переважаність державних служб (61%). За даними PMT, боротьбу за ресурси та допомогу можна назвати основною причиною соціальної напруженості та конфліктів. Про схожі проблеми у відносинах між мешканцями МТП та приймаючими спільнотами повідомляли респонденти 3 з 12 ОФГ в рамках якісного раунду CSM, а ІКІ з цього ж дослідження підтвердили цю тезу. Під час ІКІ відзначалося, що напруженість щодо допомоги частіше виникає тоді, коли приймаюча громада безпосередньо постраждала від конфлікту (наприклад, у Запорізькій області) і відчуває, що її несправедливо позбавляють допомоги.

### 2 Недовіра та стереотипи

Серед факторів, які негативно впливають на соціальну згуртованість, учасники ОФГ в рамках якісного раунду CSM найчастіше згадували брак довіри до ВПО з боку місцевого населення через побоювання та стереотипи, переважно пов'язані з перебігом війни (наприклад, «війна почалась через ВПО», «вони симпатизують Російській Федерації» тощо). За даними SHARP, основними джерелами напруженості на думку непереміщених респондентів є мобілізація до лав збройних сил (69%) та неприйнятна або злочинна поведінка (62%). Ці проблеми також можуть бути перенесені на відносини між дітьми через цькування та насильство з боку однолітків, що іноді є віддзеркаленням ставлення дорослих до ВПО, як зазначається у PMT. Важливо відмітити, що, за даними CCCM DSLA, з-поміж факторів, що негативно впливають на соціальну згуртованість, найчастіше (62%) зауважували «стереотипи», причому в Ужгороді та Мукачеві цей показник був вищим (82%). За результатами того ж дослідження, 22% непереміщених респондентів, які оцінили відносини «нейтрально» або «погано», назвали «недостатню активність ВПО у пошуку роботи» негативним фактором.

### 3 Культурні та мовні відмінності

На думку учасників ОФГ та КІ в рамках якісного раунду CSM, різниця в «менталітеті» та відмінність у мові спілкування є ключовими факторами, які впливають на соціальну згуртованість. Найпомітнішу напруженість провокували питання російської мови (здебільшого на Заході), релігійна приналежність або відмінності менталітету жителів сіл та міст. За результатами CCCM DSLA, ці проблеми переважали в Ужгороді та Мукачеві, де, за словами респондентів, ключовими факторами, які негативно впливають на соціальну інтеграцію, були відмінність в мові спілкування (74%) та відмінність в культурних ідентичностях (46%).

**4. Лише половина ДГ в МТП повідомили про участь в суспільних заходах приймаючих спільнот.** За даними MSNA, 55% ДГ в брали участь в суспільних заходах (культурні, релігійні, рекреаційні) з людьми поза межами МТП станом на момент опитування (липень 2023 року). Найпопулярнішими були культурні та розважальні заходи (24%), а також заходи, що рекламуються безпосередньо в їхньому МТП (21%). Для ДГ, які не брали участі в суспільних заходах, основною причиною цього був брак інтересу (57%). Дані свідчать, що ДГ з щонайменше однією дитиною частіше брали участь в суспільних заходах (67%). Крім того, що довшим є період проживання домогосподарств у МТП, то частіше вони брали участь в такій діяльності. За даними CCCM DSLA, 64% ДГ в МТП відвідували суспільні, культурні або святкові заходи.

**5. За оцінками, громадська та політична активність мешканців МТП є відносно низькою.** За даними CCCM DSLA, до 17% ДГ в МТП у Дніпрі, Вінниці, Ужгороді та Мукачеві мали в своєму складі людину, яка займалась будь-якою формою громадської та політичної діяльності протягом трьох місяців до збору даних. Здебільшого це стосувалося участі в діяльності місцевих благодійних організацій (14%), молодіжних або жіночих організацій (2%) та адвокаційних груп (1%). Учасники більшості ОФГ в рамках якісного раунду CSM відзначили важливість участі у місцевих, громадських та політичних дискусіях для відстоювання своїх прав. Однак деякі респонденти стверджували, що не бачать результату від такої взаємодії. Під час семінару CCCM учасники обговорили низький рівень залучення мешканців МТП до громадської та політичної діяльності. Деякі з учасників пов'язували це з соціально-економічним та демографічним профілем мешканців МТП, що створює перешкоди для їхнього залучення до роботи об'єднань на кшталт Рад ВПО. Важливо відзначити, що за результатами останнього раунду SHARP, «співпраця в громаді» та «громадянська активність», як елементи соціальної згуртованості, стабільно отримують нижчі оцінки повсюди України (5,6 та 3,5 відповідно), порівняно з іншими елементами, наприклад «відчуття приналежності до своєї країни» (9,3) або «соціальною толерантністю» (7,9). Це свідчить про невикористаний потенціал у підвищенні рівня соціальної згуртованості не лише для мешканців МТП, але й для українського суспільства в цілому.

## РЕКОМЕНДАЦІЇ – СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ (РОЗДІЛ 3)

**Посилення координації між суб'єктами, залученими до програм у сфері соціальної згуртованості:**

**Відповідальні**

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Донори

Громадянське суспільство

- **Інтегровані програми:** Створити механізми для розробки інтегрованих програм гуманітарними організаціями та організаціями з розвитку - зокрема з питань соціальної згуртованості, заходів за ініціативи громад, підтримки громадянського суспільства, Рад ВПО тощо - для забезпечення плавного переходу від кризового реагування до довгострокових ініціатив з відновлення.
- **Спільна адвокація:** Провести спільні брифінги для донорів з метою узгодження пріоритетів та сприяння координації допомоги.
- **Мапування акторів:** Провести мапування на рівні громад для визначення та залучення груп громадянського суспільства.

## Сприяти участі та розширенню можливостей спільнот:

### Відповідальні

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Уряд України

Місцева влада

Громадянське суспільство

- **Комітети ВПО:** Сприяти створенню самоорганізованих комітетів серед мешканців МТП та підтримувати їхнє активне залучення до процесів ухвалення рішень місцевого значення та налагодження зв'язків з місцевими групами громадянського суспільства та Радами ВПО.
- **Розбудова спроможностей:** Організувати воркшопи, заходи з підвищення обізнаності та ініціативи з розбудови спроможностей на місцевому рівні для розширення можливостей громадянського суспільства і громад, а також ефективного розв'язання проблем у сфері соціальної згуртованості.
- **Механізми зворотнього зв'язку на рівні громад:** Створити механізми зворотнього зв'язку на рівні громад для підвищення довіри до державних установ. Це передбачає створення механізмів, за допомогою яких мешканці МТП, а також інші ВПО та місцеві жителі зможуть надавати зворотний зв'язок, висловлювати свої проблеми та брати участь у процесах ухвалення рішень, пов'язаних з місцевим управлінням та наданням послуг.
- **Доступність та інклюзивність:** Забезпечити доступність та інклюзивність механізмів залучення і громадської діяльності для усіх ВПО, незалежно від походження, потреб та можливостей. Це може стосуватися підтримки з вивчення мови або транспортом.

## Використовувати територіальний підхід:

### Відповідальні

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Уряд України

Місцева влада

Громадянське суспільство

- **Визначити пріоритетні території:** Базуючись на загальнонаціональних дослідженнях (SHARP або PMT) визначити пріоритетні території для впровадження програм у сфері соціальної згуртованості.
- **Контекстуалізувати підходи:** Забезпечити використання територіального підходу, в ідеалі на рівні громад, з метою оцінки місцевої специфіки - включно з викликами та можливостями - у питаннях зміцнення соціальної згуртованості та ефективного задоволення потреб спільноти. Це має здійснюватися у тісній співпраці з місцевою владою із врахуванням унікальних спроможностей та ресурсів кожної з громад.
- **Окремі ініціативи зміцнення соціальної згуртованості:** Розробити та реалізувати ініціативи зміцнення соціальної згуртованості з урахуванням інтересів кожної з цільових груп, зокрема мешканців МТП, ВПО поза межами МТП та приймаючих спільнот.
- **Змістити акценти, вказавши на ширший контекст соціальної інтеграції:** Змістити акценти з суто громадянської та політичної активності мешканців МТП на більш широкий контекст соціальної інтеграції та підвищення обізнаності.

## Фокус на інтеграції дітей:

### Відповідальні

Школи

- **Місця для навчання:** Організувати місця для навчання за межами МТП для пришвидшення інтеграції, сприяння, за можливості, переходу до очного навчання (на противагу збереженню тривалого навчання онлайн). Визначити будь-яку додаткову підтримку, необхідну для інтеграції ВПО до навчання за місцевими навчальними програмами.
- **Позашкільна діяльність:** Навіть у разі навчання дітей у онлайн форматі, сприяти участі дітей ВПО, в тому числі тих, які знаходяться в МТП, у позакласних заходах місцевих шкіл, щоб пришвидшувати інтеграцію як дітей, так і їхніх батьків.

# РОЗДІЛ 4: ПОСТАНОВА № 930, МІНІМАЛЬНІ СТАНДАРТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

## Відповідність мінімальним стандартам

**1. Місця тимчасового проживання не завжди пристосовані для тривалого проживання.** За даними Раунду 11 CSM, лише 58% досліджених МТП розташовувалися у житлових будинках (тобто тих, що призначені для тривалого проживання), таких як гуртожитки освітніх закладів (48%) чи приватне житло (8%). Решта 42% розташовувалися у нежитлових спорудах («нежитловому фонді»), таких як школи, дитячі садки або інші типи нежитлових споруд. Переважне використання споруд, які не призначені для тривалого проживання, тягне за собою незадовільні житлові умови у деяких МТП (див. Мінімальні стандарти, Група 4). Через проживання ВПО у нежитлових спорудах заклади несуть ризик часткового або повного припинення

ведення своєї основної діяльності. Ця проблема озвучувалася респондентами у 36% МТП, розміщених у освітніх закладах (напр., школах, дитячих садках чи гуртожитках).

**2. Загалом по країні МТП відповідають 73% показників, що формують мінімальні стандарти, викладені у Постанові № 930.** Дані останнього раунду CSM (Раунд 11, грудень 2023 р.) вказують, що, у поточному стані, МТП по всій країні відповідають 73% показників, викладених у Постанові № 930, порівняно з 67% у жовтні 2023 р. (Раунд 10 CSM).<sup>6</sup> Нижче подано резюме щодо відповідності досліджених МТП по всій країні мінімальним стандартам, розділеним на п'ять категорій.

### 1 Організаційні та правові засади

Хоча МТП на загал демонструють хороший рівень відповідності організаційним і правовим засадам функціонування МТП, важливо зазначити, що лише 58% надають повний доступ до усієї необхідної інформації мешканцям МТП, а ще 40% відповідають цьому показнику лише частково. До прикладу, 70% МТП надають інформацію про навчання з поводження з вибухонебезпечними предметами, 71% - пропонує механізми захисту від сексуальної експлуатації і насильства (СЕН) та гендерно зумовленого насильства (ГЗН). Важливо зазначити, що зворотній зв'язок мешканцям переважно надається безпосередньо керівниками МТП.

**Таблиця 1. % МТП за відповідністю мінімальним стандартам, група 1**

Мінімальні стандарти	Номер показника	Загалом, % МТП
Наявність договорів та правил проживання ВПО в МТП	RES930_111	73%
Реєстрація мешканців МТП	RES930_121	86%
Встановлений механізм зворотнього зв'язку	RES930_131	97%
Інформація про те, як звернутися до надавачів необхідних послуг	RES930_141	58%

### 2 Санітарія та гігієна

За показниками санітарії та гігієни спостерігається значний рівень невідповідності мінімальним стандартам. Найгостріші проблеми стосуються обмеженого забезпечення туалетами, облаштованими для людей з інвалідністю (20%), чи душовими/ванними кімнатами (22%) з горизонтальними перилами, доступні для інвалідів у візках, а також інших необхідних пристосувань. Крім того, не усі МТП мають достатню, розраховану на кількість мешканців МТП, кількість туалетів (61%) та душових (51%). Водопостачання також є проблемою для деяких МТП, оскільки не усі, за отриманими даними, мають централізоване водопостачання (86%), питну водопровідну воду (12%), чи достатньо води, щоб задовольнити щоденні потреби, такі як приготування їжі чи особиста гігієна (89%). За даними MSNA, невелика частка мешканців МТП повідомляла про недостатність місць для купання (5%) чи неможливість забезпечувати особисту гігієну в цілому (4%).

**Таблиця 2. % МТП за відповідністю мінімальним стандартам, група 2**

Мінімальні стандарти	Номер показника	Загалом, % МТП
Відсутність цвілі і/або грибка	RES930_411	86%
Відсутність комах і/або гризунів	RES930_421	96%
Щонайменше одна душова кабіна на 12 осіб	RES930_431	51%
Душові кабіни/ванні кімнати обладнані замками або засувками	RES930_432	75%
Наявність не менше однієї душової кабіни/ванної кімнати, обладнаної для маломобільних груп населення	RES930_433	22%
Наявність не менше 1 туалету в МТП на 10 осіб	RES930_441	61%
Туалети обладнані замками або засувками	RES930_442	90%
Наявність туалету, обладнаного для маломобільних груп населення	RES930_443	20%
Наявність місць для збору відходів	RES930_451	99%

### 3 Інженерні системи

Не усі МТП були повністю забезпечені постійним доступом до електропостачання, опалення, водопостачання, водовідведення і системи вентиляції повітря. Варто зазначити, що лише 17% досліджених МТП повідомили про наявність резервної системи електроживлення, здатної повністю задовольнити потреби мешканців МТП на випадок відключень чи перебоїв у електропостачанні; ще 44% респондентів вказали, що їхня резервна система не може повністю закрити усі потреби; а 37% повідомили про відсутність резервного джерела живлення. Також слід зазначити, що лише 67% МТП мали достатньо потужну систему опалення, оскільки 16% МТП не могли забезпечувати температурний режим від 18 до 25°C. Згідно з даними MSNA, 7% мешканців МТП вказували на проблеми з регулюванням температури повітря порівняно з 4% ВПО в цілому. Однак, важливо зазначити, що мешканці МТП (11%) рідше повідомляли про перебої у наданні комунальних послуг порівняно з ВПО в цілому (29%).

### 4 Розміщення та інфраструктура

Дані Раунду 11 CSM засвідчили, що більше половини (55%) МТП, окрім розміщення ВПО, використовувалися також за своїм основним призначенням (напр. школа, університетський гуртожиток). 38% з них зауважили, що приміщення, облаштовані для проживання ВПО не були відокремлені від приміщень, призначених для ведення основного виду діяльності закладу. Лише 83% МТП вдалося забезпечити, щоб житлові приміщення і місця загального користування були належним чином відокремлені. Окрім того, не завжди був можливий належний розподіл житлового простору: у 15% МТП повідомили про наявність кімнат без зонування, в яких проживало кілька домогосподарств, а у 62% - зазначили, що вони не можуть гарантувати площу у 6 кв.м. на кожного мешканця. Наостанок, лише невелика частка МТП вказала, що їхні приміщення були повністю (15%) чи частково (28% обладнані для потреб людей з інвалідністю. Ці дані перевершують результати CCCM DSLA, згідно з якими трьома найбільш поширеними скаргами мешканців на житлові умови в МТП були брак інфраструктури для вразливих груп (23%), брак приватності (16%) та брак житлового простору (13%).

### 5 Обладнання та умеблювання

Так само як і у інших випадках, основною причиною невідповідності мінімальним стандартам у питаннях забезпечення необхідним обладнанням у МТП була нестача побутової техніки з огляду на кількість мешканців МТП, зокрема пральних (19%) чи сушильних (59%) машин. Окрім того, МТП часто заявляли про нестачу меблів для спільного користування (59%), побутових приладів (61%) та меблів для індивідуального користування (74%).

Таблиця 3. % МТП за відповідністю мінімальним стандартам, група 3

Мінімальні стандарти	Номер показника	Загалом, % МТП
Наявність системи електропостачання, яка функціонує без перебоїв	RES930_211	72%
В МТП є резервні джерела живлення	RES930_212	17%
Наявність системи опалення, яка функціонує без перебоїв	RES930_221	67%
В МТП є резервні джерела опалення	RES930_222	Дані відсутні
Наявність системи водопостачання, яка функціонує без перебоїв	RES930_231	86%
В МТП є система водовідведення, яка працює без перебоїв	RES930_241	89%
В МТП є система вентиляції, яка працює без перебоїв	RES930_251	87%

Таблиця 4. % МТП за відповідністю мінімальним стандартам, група 4

Мінімальні стандарти	Номер показника	Загалом, % МТП
Поділ на житлові приміщення та приміщення загального користування	RES930_321	83%
Виділення не менше 6 кв.м. на одне ліжко-місце у житловому приміщенні	RES930_341	38%
Розміщення не більше чотирьох ліжко-місць у житловій кімнаті	RES930_351	77%
На входних дверях до житлових кімнат встановлено замки або засувки	RES930_361	84%
У приміщеннях МТП облаштовано інфраструктуру (пандуси, перила, тощо) для маломобільних груп населення	RES930_371	15%

Таблиця 5. % МТП за відповідністю мінімальним стандартам, група 5

Мінімальні стандарти	Номер показника	Загалом, % МТП
Приміщення загального користування облаштовані меблями	RES930_511	59%
Мешканці забезпечені меблями для індивідуального користування	RES930_512	74%
Наявні всі необхідні побутові прилади	RES930_521	61%
Не менше однієї пральної машинки на 10 осіб	RES930_522	19%
Не менше однієї сушильної машини на 20 осіб	RES930_523	59%
Душові/ванні кімнати обладнані бойлерами	RES930_524	77%
Наявність планів евакуації	RES930_531	96%
Наявність вогнегасників	RES930_532	87%
Наявність аптечек першої медичної допомоги	RES930_533	95%

**3. Мешканці МТП не мають повних гарантій довгострокового проживання.** Згідно з даними MSNA, 15% мешканців МТП стикнулися самі або чули від інших домогосподарств про погрози виселення з МТП. Хоча випадки виселення могли бути зумовлені порушенням правил перебування мешканцями МТП, у чверті (25%) випадків існував сумнів, що МТП зможе надати гарантії проживання (напр. через можливість закриття МТП у певний момент часу). Крім того, дані Раунду 2 дослідження CCCM DSLA (листопад 2023р.) засвідчили, що страх виселення відчували 32% мешканців МТП у трьох населених пунктах. Ця кількість зросла у період між двома раундами - з 40% до 44% у Дніпрі та з 14% до 33% у Вінниці. Водночас частка домогосподарств у МТП, які повідомили про підписання офіційного

договору з гарантією мінімального терміну проживання зросла з 54% до 65%, що свідчить про відсутність позитивної кореляції між підписанням договору та відчуттям реальної гарантії проживання. Насамкінець, варто зазначити, що принаймні 19% МТП стягують плату за проживання і 15% стягують плату за комунальні послуги, згідно з даними Раунду 11 CSM. У тих МТП, які стягують плату, середня сума оплати за проживання становила 1 086 грн на особу, а вартість комунальних послуг – 791 грн на особу. Разом це складає в середньому 1 877 грн у МТП, які стягують плату і за проживання, і за комунальні послуги, і становить близько 40% середнього доходу на особу для мешканців МТП (4 566 грн).

## Доступ до основних послуг

### 1 Охорона здоров'я

За даними MSNA, 97% мешканців МТП, які зверталися за медичним обслуговуванням у період трьох місяців, що передували збору даних, змогли їх отримати, порівняно з 94% ВПО в цілому та 96% непереміщених осіб. Варто зазначити, що 83% тих, хто звертався за медичним обслуговуванням, не стикалися з жодними перешкодами. Ця частка є вищою, ніж для ВПО в цілому (75%) та непереміщених осіб (79%), які частіше повідомляли про високу вартість медичних послуг. Однак частка успішних звернень мешканців МТП за медичним обслуговуванням (без перешкод) була нижчою у сільських населених пунктах (79%) – 12% з яких не мають працюючих медичних закладів поблизу – та в 80% домогосподарств з МТП, які мали у своєму складі щонайменше одну людину з інвалідністю. Результати CCCM DSLA також виявили високу частку успішних звернень (без перешкод) за медичним обслуговуванням (93% у Раунді 1 та 96%

у Раунді 2), причому вона перевищила цей показник для непереміщених домогосподарств у Дніпрі, Ужгороді та Мукачеві. Результати якісного раунду CSM свідчать, що гарний доступ до медичного обслуговування, про який повідомляють мешканці МТП, може бути пов'язаний з прийомом сімейних лікарів, інших спеціалістів та волонтерів на території МТП. Крім того, послуги є більш доступними через пільгове ціноутворення (наприклад, безкоштовне обстеження та надання ліків) та спрощені процедури (включно з безрецептурними ліками та прийомом спеціалістами поза чергою). Однак, як підтверджують дані MSNA, мешканці МТП все ще часто включають до п'ятірки першочергових потреб медичне обслуговування (33%) та ліки (56%). Також інформація до доступну медичну допомогу є другою за частотою згадувань інформаційною потребою мешканців МТП (32%).

### 2 Адміністративні послуги

Чверть (25%) домогосподарств у МТП повідомляла про потребу у допомозі з адміністративними питаннями (наприклад, з отриманням особистої документації, поданням заяви на компенсацію за пошкоджене або зруйноване житло, оформленням пенсій), що перевищує частку за цим показником для ВПО в цілому (22%) та для непереміщених осіб (14%). Також дані CCCM DSLA свідчать про відносно велику частку мешканців МТП у всіх трьох населених пунктах, які мають особисту документацію, оскільки лише 5% домогосподарств у МТП заявили, що не мають особистої документації. Результати CCCM DSLA та якісного раунду CSM виявили, що проблеми у першу чергу пов'язані із невідповідністю документів,

виданих на тимчасово невідконтрольних Уряду України територіях, та на підконтрольних Уряду України територіях. Ключові інформанти (KI) також підкреслювали складнощі із доступом до послуг у сільській місцевості, і ця ситуація була більш складною для маломобільних груп ВПО. Однак кілька KI відмітили, що адміністративні послуги на загал надавалися у повному обсязі, оскільки добре працювала система перенаправлень та цифрові сервіси на кшталт тих, які пропонував додаток «Дія». Також звучали твердження, що хоч на початку масових переміщень внаслідок війни і існували проблеми з поінформованістю і доступністю, наразі мешканці МТП знають, де шукати інформацію та як отримувати адміністративні послуги.

### 3 Освіта

Під час Раунду 11 CSM, респонденти 94% МТП по всій Україні повідомляли про наявність як дитячих садків, так і шкіл з можливістю зарахування дітей на та з часом доїзду менше ніж 30 хвилин громадським транспортом. Згідно з даними CCCM DSLA, практично усі (98%) діти у МТП віком від 6 до 17 років були зараховані до шкіл чи закладів професійної підготовки (як очної, так і дистанційної форм навчання) станом на листопад 2023р. (порівняно з 95% у червні 2023р.). Важливо вказати, що дані MSNA вказують на значні розбіжності у формах навчання по всій країні, залежно від макрорегіону та міської або сільської місцевості. Діти на Заході рідше (57%) навчалися онлайн порівняно зі Сходом (95%), де онлайн навчання було насамперед прив'язане до шкіл за місцем їхнього постійного проживання та зумовлене обмеженням очної форми навчання у прифронтових населених пунктах. Також дистанційна форма навчання була більш поширена у містах (73%), ніж у селах (54%). Дані CCCM DSLA також

підкреслили, що діти з МТП у Дніпрі частіше (71%) вчать онлайн у освітніх закладах, розташованих за межами їхнього теперішнього місця проживання, ніж діти, що проживають у Вінниці (49%) та Ужгороді і Мукачеві (44%). Цей фактор засвідчує, що дистанційна форма навчання частіше застосовується для дітей з МТП порівняно з дітьми з непереміщених домогосподарств. Насамкінець, дані MSNA говорять про те, що, на думку респондентів, 86% дітей, які проживають у МТП і навчаються онлайн, мають кращі умови навчання порівняно з дітьми ВПО в цілому (79%). Згідно з даними Раунду 11 CSM, найчастіше згадувані перешкоди для повноцінного онлайн навчання були пов'язані з браком необхідного комп'ютерного обладнання для занять (13% МТП), браком окремих приміщень для онлайн навчання (10%) та відсутністю доступу до Інтернету (4%). До прикладу, лише третина (33%) МТП повідомила про наявність приміщень, виділених виключно для онлайн навчання дітей.

### 4 Правові, психологічні і соціальні послуги

Згідно з даними Раунду 11 CSM, психосоціальна підтримка для дорослих була доступна у 91% МТП, та окремо для дітей - у 78% МТП. Крім того, соціальні працівники здійснювали візити у 76% МТП, проте лише 52% МТП створили внутрішні процедури для повідомлення про випадки ГЗН. Дані MSNA також засвідчили, що мешканці МТП частіше повідомляли про поінформованість щодо доступних правових, психологічних та соціальних послуг, пов'язаних з випадками ГЗН (52%) та добробутом дітей (50%), ніж ВПО в цілому (33% і 32% відповідно). Крім того, говорячи про ці послуги, мешканці МТП частіше зауважували безперешкодний доступ до них (94% і 98% відповідно), ніж ВПО в цілому (78% і 86% відповідно), які частіше повідомляли про труднощі

фінансового характеру. Слід зауважити, що згідно з даними MSNA, між міськими та сільськими населеними пунктами не було помічено значної різниці у доступі до послуг. Результати якісного раунду CSM вказують на те, що, як і у випадку з медичним обслуговуванням, достатньо високий рівень доступу до соціальних, психологічних і правових послуг можна пояснити їх наданням на території МТП та пільговим ціноутворенням. Примітно, що хоча дехто з учасників ОФГ підкреслював, що психологічна підтримка мала більше значення у перші місяці після їхнього переміщення, інші стверджували, що психологічний стан ВПО у МТП погіршується і є потреба у більшій підтримці, особливо що стосується дітей.



## РЕКОМЕНДАЦІЇ – ПОСТАНОВА № 930 ТА ПЕРСПЕКТИВИ (РОЗДІЛ 4)

**Посилити координацію серед акторів, залучених до підтримки процесу об'єднання та закриття МТП:**

**Відповідальні**

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Уряд України

Обласні адміністрації

Місцева влада

- **Визначення стандартної процедури закриття МТП:** Уряд України має розробити чітку дорожню карту щодо закриття МТП, забезпечивши плановий, поетапний і консультативний підхід, який відповідає принципу «не нашкод» і захищає права мешканців. Гуманітарні організації та організації з розвитку мають взяти на себе доповнюючу/допоміжну роль (необхідно розробити окремі, але пов'язані між собою стандартні процедури та рекомендації), відповідно до цілі Кластера СССМ - сприяти послідовному та консультативному закриттю МТП для підтримки уряду та керівників МТП, коли це доречно чи необхідно.
- **Вимоги до для мапування та реєстрації МТП:** Уряд України має надати всім обласним адміністраціям повний перелік вимог щодо мапування та реєстрації МТП відповідно до Постанови №930 для забезпечення додавання усіх відповідних об'єктів в єдиний офіційний перелік.
- **Підзвітність обласних адміністрацій:** Призначення обласними адміністраціями контактних осіб для взаємодії з гуманітарними організаціями та організаціями з розвитку стосовно усіх питань, пов'язаних з виконанням Постанови № 930.
- **Підтримка місцевої влади на рівні областей і громад:** Гуманітарні організації та організації з розвитку мають: а) тісно координувати свою діяльність; б) надавати підтримку та ресурси обласним адміністраціям і громадам для забезпечення результативності та підзвітності, беручи до уваги, що умови можуть відрізнятися залежно від того, який орган державної влади бере на себе ініціативу щодо закриття МТП.

**Забезпечити здійснення прозорого процесу закриття МТП з необхідними консультаціями:**

**Відповідальні**

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Обласні адміністрації

Місцева влада

Керівники МТП

- **Поетапний підхід:** Запровадити поетапний підхід до закриття МТП, забезпечивши завчасне повідомлення мешканців та конструктивну взаємодію з ВПО шляхом проведення консультацій.
- **Добровільний рух в напрямку довгострокових рішень:** Застосувати довгострокові рішення з самого початку процесу закриття МТП, докладаючи активних зусиль для проведення консультацій та надання мешканцям альтернативного житла за межами МТП, якщо це можливо зробити у ефективний спосіб, враховуючи при цьому плани та побажання ВПО.
- **Залучення інших вразливих груп:** Сприяти підвищенню поінформованості громад та залученості інших груп населення (ВПО в цілому та непереміщені домогосподарства) до процесу ухвалення рішень, зокрема тих, що стосуються Постанови № 930, щоб уникнути соціальної напруги, пов'язаної з процедурами закриття МТП.

## Мінімізувати ймовірність психологічних травм та розвинути стійкість:

### Відповідальні

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Уряд України

Обласні адміністрації

Місцева влада

- **ПЗПСП:** Інтегрувати програми у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) у процедури закриття МТП для уникнення психологічних травм та подолання емоційних наслідків. За можливості налагодити зв'язок з місцевими або державними постачальниками послуг.
- **Мінімізувати ризики у сфері захисту:** Впровадити необхідні рекомендації, щоб уникнути розділення сімей або будь-яких форм насильства під час закриття МТП. Звернутися до Кластера з питань захисту за конкретними інструкціями щодо стандартних практик гуманітарної спільноти, проконсультувавшись у окремих випадках з Мінсоцполітики.
- **Орієнтація на інтеграцію та довгострокові рішення:** Підтримувати стійкість ВПО шляхом забезпечення можливості для інтеграції в приймаючі громади та участі у програмах, які сприяють доступу до житла з належними умовами, як, наприклад, компенсація вартості оренди житла (для тих, хто відповідає необхідним критеріям), щоб створити умови для сталих рішень.

## Налагодити зв'язок мешканців МТП з надавачами послуг та можливостями досягнення довгострокових рішень

### Відповідальні

Гуманітарні організації та організації з розвитку

Місцева влада

Школи

- **Профілювання ВПО:** Зібрати дані про ВПО в МТП, надаючи пріоритет тим, хто проживає в місцях, рекомендованих до закриття, з метою виявлення ознак вразливостей і перешкод для переходу до більш сталих варіантів житла. Поєднати профілювання з проактивним перенаправленням до постачальників послуг, місцевих ініціатив та програм гуманітарної допомоги/допомоги для розвитку, коли це необхідно. Кластер СССМ має розробити єдиний підхід до профілювання..
- **Забезпечити подальше надання основних послуг:** Забезпечити, щоб перехід від МТП до приватного житла не позбавив мешканців пріоритетного доступу до медичних, соціальних та психологічних послуг, яким до моменту переходу до довгострокових рішень користувалися деякі з найбільш вразливих мешканців таких МТП.
- **Доступ до місцевих можливостей освіти:** Користуючись нагодою, під час закриття МТП полегшити доступ та процедуру зарахування до місцевих навчальних закладів для дітей ВПО, які все ще навчаються онлайн в навчальних закладах, розташованих в населеному пункті їхнього постійного проживання, щоб сприяти кращій місцевій інтеграції дитини та батьків.